

Práca s textom – všeobecné odporúčanie

Podmienkou kvalitnej práce s textom je mať dobre zvládnutú techniku čítania, t.j. vedieť plynule prečítať text (nezamieňať písmená alebo slová, chybné si nedomýšľať čítané slovo, „nesekať“ slová, správne intonovať – správna melódia reči pri čiarkach, bodkách, otáznikoch, výkričníkoch; nerobiť dlhé nefunkčné pauzy,...)

Vedieť pracovať s textom znamená vedieť čítať s porozumením. Preto tak často zdôrazňujeme, aby deti doma veľa čítali – teda aby čítali každý deň tlačenej knihy, časopisy podľa vlastného záujmu (nemyslia sa tým elektronické knihy, texty). Okrem zdokonaľovania techniky čítania si tým zdokonaľujú aj znalosť gramatiky, nerobia potom toľko chýb pri písaní päťminútoviek a diktátov.

Čítanie s porozumením žiaci využívajú nie len na hodinách literatúry/čítania, ale najmä ho potrebujú na hodinách biológie, geografie, dejepisu, chémie, fyziky, vlastivedy, prírodovedy a pod. Na týchto predmetoch učiteľ očakáva od žiaka, že informácie z textu si už bude vyhľadávať aj on sám, nebude mu všetko hovoriť učiteľ. Je to aj príprava a hlavný predpoklad na štúdium na strednej škole a neskôr na vysokej škole.

Postup osvojovania si učiva z učebnice – práca s textom:

1. Žiak musí **poznať názov témy/učiva**. Najčastejšie mu ho prezradí názov/nadpis nad textom. Ale nebýva to pravidlom, netreba sa na to spoliehať. Tému/učivo oznamuje aj učiteľ v pokynoch.
2. Žiak by mal najskôr povedať **sám** bez akejkoľvek prípravy, **čo už o danej téme vie**, čo sa o nej v minulosti naučil, dozvedel. Témy bývajú osnované tak, že vždy v každom ročníku sa naučíme nejaký základ, na ktorom postupne vo vyšších ročníkoch „stavíme“.
3. Nasleduje samotná práca s textom: väčšina slovenských učebníc na základných a stredných školách má v učebných textoch vyznačené tzv. **klúčové slová (hrubo alebo šikmo vytlačené)**, ktoré **sledujú vzdelávací cieľ** – teda o čom sa žiak má naučiť rozprávať, čomu má porozumieť. Text si treba najskôr prečítať cca 1-2x. Žiak by mal stručne povedať, o čom čítal. (Neočakávame, že si všetky údaje hneď zapamätá na prvé prečítanie.) Môžeme mu pomáhať pomocnými otázkami, na ktoré nájde odpovede v texte. S touto činnosťou súvisí aj orientácia v texte. Jej rozvoju pomáhajú úlohy typu: „Nájdí v texte vetu, v ktorej sa hovorí“
4. Pri osvojovaní si témy sa sústreďujeme na klúčové slová, **vysvetľujeme si ich význam, spájame ich do súvislostí, spomíname si na už osvojené vedomosti** o danom novom probléme. **Žiak si ľahšie zapamätá nové poznatky, ak bude hľadať sám odpovede na naše otázky**, a nie tak, že mu všetko oznámime my. Musí byť prinútený rozmyšľať sám, nespoliehať sa, že my mu to oznámime a on to len zreprodukuje. Slangovo sa tomu hovorí, že „má hýbať vlastným mozgom“. Týmto spôsobom sa mu nová informácia hlbšie vryje do pamäti, v mozgu zanechá hlbšiu a trvalejšiu stopu, ako keby len pasívne prijímal nové informácie. Hovorí sa tomu **aktívne získavanie informácií**.
5. K preberanej téme by mal žiak **hľadať informácie aj v iných zdrojoch** (encyklopédiách, príručkách, časopisoch, internete, ...). Mal by porovnať tieto informácie s tým, čo sa naučil z učebnice, v čom sa dopĺňajú, príp. líšia. (Upozornenie: wikipédia nie je spoľahlivý zdroj informácií)
6. Vhodné je všimnúť si aj **obrazový materiál**, prečítať si o ňom informácie. Väčšina žiakov patrí k vizuálnemu typu, t.z. zapamätáva si na základe videného obrazu. Iný typ učenia je tzv. auditívny typ, keď si zapamätáva na základe počutého. Existuje aj kombinácia oboch učiacich sa typov a ďalšie typy.

7. Aby sa učivo vrylo do pamäti čo najhlbšie a nadtaho, **treba splniť ďalšie podmienky**: napr. zodpovedať naše kontrolné otázky alebo z učebnice; vypracovať cvičenia k preberanej téme; cvičiť sa na analogických (podobných) úlohách/cvičeniach; samostatne alebo za pomoci našich otázok porozprávať o téme. Vhodná je tvorba „mapy mysle“, kedy si zhrnieme poznatky tým spôsobom, že k hlavnej téme pripisujeme získané/osvojené poznatky (kľúčové slová), **o ktorých už vieme rozprávať a vysvetliť ich**.
8. Získané poznatky si treba zopakovať o deň, o dva, o týždeň, ... Vtedy má žiak šancu, že si ich osvojí natrvalo.